

Evaluarea online: metode, tehnici, instrumente

Daniela **STATE**

gr. did. sup., formator, Centrul Educațional
PRO DIDACTICA

***Rezumat:** Progresul tehnologic și situația pandemică mondială au determinat schimbarea paradigmei evaluării la distanță. Practicile referitoare la evaluarea online a studenților, descrise la nivel internațional, au reprezentat modele pentru evaluarea rezultatelor școlare în timpul pandemiei. Provoacă a fost ca aceste instrumente să fie corect adaptate pentru treptele de școlaritate din învățământul general, să fie aplicate cu atenție și în mod adecvat. Misiunea cadrelor didac-*

tice este nu doar să înlocuiască evaluarea ca document tipărit/scriș printr-un document electronic, dar să adapteze învățarea și evaluarea la condițiile în care se desfășoară, să identifice metodele, tehnicile și instrumentele de evaluare potrivite obiectivelor de evaluare, să folosească tehnologia pentru a-i ajuta pe elevi să devină autonomi în învățare.

Cuvinte-cheie: evaluare online, platforme de învățare și evaluare, resurse digitale, feedback.

Abstract: Technological progress and the global pandemic situation have changed the paradigm of distance assessment. Practices related to the online assessment of students, described internationally, were used as models for assessing school performance during the pandemic. The challenge was that these tools were to be properly adapted to the various levels of general education and had to be applied carefully and appropriately. The teachers' mission was not only to replace hand-written or typed assessment forms by electronic ones, but also to adapt learning and assessment to the conditions in which they are carried out, to identify the assessment methods, techniques, and tools that would be appropriate for the envisaged assessment objectives, and to use technology in order to help students become autonomous in learning.

Keywords: online assessment, learning and assessment platforms, digital evaluation systems, feedback.

Transformarea învățării și a evaluării nu este marcată doar de situația pandemică existentă în toată lumea, dar și de progresul TIC, care permite integrarea tehnologiei în activitățile zilnice, iar educația nu este o excepție.

În perioada organizării învățământului la distanță, utilizarea platformelor digitale, a rețelelor de socializare și a resurselor digitale s-a mărit în progresie geometrică, asigurând organizarea procesului educațional – a unui foarte diferit de cel obișnuit. Dar, în același timp, am început să ne îngrijorăm dacă sunt evaluate sau doar predate conținuturile curriculare. Le sunt oferite elevilor sarcini de evaluare corespunzătoare celor de exersare și dezvoltare a competențelor formate? Respectă oare evaluările efectuate prin intermediul platformelor de comunicare online rigorile sistemului educațional, principiile docimologice, obiectivul evaluării? Mai ținem cont și de faptul că, în timp ce procesul educațional desfășurat online trebuie să fie la fel de eficient ca și în învățământul tradițional, motivația elevilor pentru învățare tinde să scadă în cazul în care se ignoră sau se diminuează rolul evaluării.

Chiar dacă în perioada dintre martie 2020 și până în prezent obiectivul prim a fost și rămâne sănătatea, nu am putut încălca nicidecum dreptul elevilor la educație – la una de calitate. Am avut deci grijă să identificăm soluții, modalități și instrumente de organizare a procesului educațional online, cu respectarea componentelor triadei *predare-învățare-evaluare*.

Conceptul de *evaluare online* (la distanță) nu este un termen absolut nou. Despre modalitățile de evaluare a studenților la distanță cercetătorii din SUA și din spațiul european au vorbit atât pe diferite forumuri educaționale, cât și în publicații de specialitate – de exemplu, B.D. Arend, N.A Buzzetto-More, A.J. Alade, C. Crump, G. Rice, J.P. Sewell, K.H. Frith, M.M. Colvin, B. Willis etc.

Practicile referitoare la evaluarea online a studenților, descrise la nivel internațional, au reprezentat modele pentru evaluarea rezultatelor școlare în timpul pandemiei. Provoacă a fost ca aceste instrumente să fie corect adaptate pentru treptele de școlaritate din învățământul general. Prin platformele și aplicațiile disponibile online,

drumul este larg deschis pentru diverse tehnologii utile în scopul predării și al evaluării, dar ceea ce trebuie să vină întâi este modul în care tehnologia va îmbunătăți pedagogia aplicată. Deci mai întâi pedagogia, apoi tehnologia.

Experiența actuală ne ajută să înțelegem că tehnologiile propun instrumente care necesită să fie aplicate cu atenție și în mod adecvat. Provoacă pentru cadrele didactice constă nu doar în a se îndepărta de conceptul de evaluare ca document Word prin simpla înlocuire a unei bucăți de hârtie cu un document electronic, dar în a folosi tehnologia pentru a-i ajuta pe elevi să devină autonomi în învățare. În contextele online, implicarea este absolut esențială; aceste instrumente trebuie să creeze o interacțiune umană mai profundă și mai semnificativă.

Pentru a înțelege și a identifica instrumentul cel mai potrivit pentru evaluarea online, după două luni de implementare a învățării la distanță, învățarea și evaluarea fiind asistate de tehnologii informaționale, am întrebat cei circa 500 de participanți ai webinarului organizat de Asociația Generală a Învățătorilor din România, filiala din Republica Moldova, la data de 24 mai 2020, cu genericul *Eficientizarea procesului de evaluare la distanță: probleme și soluții*, despre dificultățile cu care s-au confruntat în elaborarea, aplicarea, verificarea probelor de evaluare online. Iată câteva provocări și dificultăți menționate de respondenți:

- Cunoașterea insuficientă a platformelor, pentru a le distinge pe cele potrivite (13,8%);
- Dificultăți de ordin tehnic: lipsa conectării la Internet, viteză mică sau conexiune slabă (20,8%), dar și imposibilitatea de accesare a platformelor (5,2%);
- Verificarea probelor scrise de elevi și scanate (24,2%);
- Crearea testului pe platformele online (18,3%);
- Abilitatea elevilor de a accesa platforme (27,5%);
- Elevii nu dispun de dispozitive digitale cu conectare la Internet (31,6%);
- Cunosc multe platforme, dar încă nu au determinat care sunt mai bune și pentru ce anume (6,8%);
- Nu toți copiii au avut posibilitatea de a rezolva testul

online (45,1%);

- Dificultatea de a aprecia proba cu notă/calificativ (10,8%);
- Lipsă de obiectivitate: plagiatul de pe Internet (45,6%), copierea de la colegi (21,2%), ajutorul părinților (9,9%);
- Timp limitat pentru verificarea probelor, probele scrise și scanate sunt mai greu de verificat (16,9%).

Analizând răspunsurile cadrelor didactice, am conchis că majoritatea obstacolelor cu care s-au confruntat puteau fi depășite. Or, aplicarea unor practici de evaluare corecte și fără erori, precum și livrarea la timp a rezultatelor sunt o necesitate pentru procesul educațional, indiferent de forma de organizare a orelor.

Sistemele digitale de evaluare, inclusiv în evaluarea tradițională, dar mai ales în cazul evaluării online, au menirea de a ajuta, în cel mai eficient mod, la depășirea provocărilor pe care le întâmpină evaluatorii. Adoptarea sistemelor de evaluare online, prin selectarea celor viabile, comode, ușoare în utilizare, are menirea de a facilita, nu a împovăra activitatea profesorilor, a administratorilor de evaluări și a elevilor/studentilor, care sunt nevoiți să-și gestioneze emoțiile și stresul în timpul evaluării.

Desigur, a fost o provocare să înțelegem cum arată un proces de evaluare de succes. Pentru început, am căutat instrumente și platforme pentru organizarea evaluărilor formative, apoi – a celor sumative. A fost și greu, dar și ușor. De ce? Avantajul a fost determinat de varietatea de modalități de integrare a tehnologiei în evaluare prin intermediul rețelelor de socializare, modalități care s-au multiplicat odată cu răspândirea pandemiei, alegerile fiind aproape nelimitate. Dificultatea a constat în a le identifica pe cele care se potrivesc tipului de evaluare, sumativă sau formativă, orală sau scrisă, care sunt ușor de manevrat (mai puține logări, mai puțini pași pentru conectare, în limba pe care o cunosc ș.a.), dar și pe potriva vârstei elevilor evaluați, a abilităților digitale, a posibilităților și capacităților de mânăuire a dispozitivelor digitale.

După mine, o evaluare online eficientă este cea care:

- corespunde principiilor docimologice și este în conformitate cu obiectivele evaluării;
- nu creează dificultăți de conectare pentru profesori și elevi;
- este realizată la timp și oferă posibilitatea de a reduce timpul de așteptare a rezultatelor;
- are mecanisme de oferire a feedback-ului imediat, astfel ca elevul să-și poată analiza rapid progresul, punctele forte și punctele slabe;
- este ergonomică, minimizează timpul de verificare, permițându-le profesorilor să se concentreze asupra analizei rezultatelor obținute, a strategiilor de recuperare și de dezvoltare;
- oferă rezultate individuale, dar și generale referitoare atât la proba aplicată, cât și la rezultatele înregistrate;

- poate fi utilizată atât pentru învățare, cât și pentru evaluare;
- duce la un rezultat mai bun al învățării și sporește încrederea elevilor.

Iată câteva instrumente web dintre cele utilizate de mine pentru evaluări – atât sumative, cât și formative.

Google Meet, inclus acum gratuit în instrumentele Google, ne-a permis organizarea de întâlniri online cu elevii pentru a desfășura evaluările orale.

Google Classroom ne-a permis să aplicăm evaluări scrise, care puteau fi corectate, iar feedback-ul direct acordat fiecărui elev ne-a facilitat comunicarea și învățarea. Testele online, sub formă de întrebări cu răspuns multiplu, pentru care am pledat, oferă feedback prin notare automată, incluzând răspunsurile corecte și direcționând elevii către conținutul de învățare care explică răspunsurile corecte.

Google Jamboard, folosit în evaluările interactive și, uneori, în cele formative, este un mod facil de vizualizare a unor răspunsuri scurte; toți elevii pot vedea toate răspunsurile date pe "fișe cu lipici" virtuale. Astfel, pot fi valorificați toți elevii, aceștia, la rândul lor, acumulând tot mai multe variante de răspuns la întrebările cadrului didactic.

Google Forms face posibilă conceperea unor formulare care pot fi utilizate în evaluările formative și/sau sumative. Testele scrise pot conține o varietate de itemi, nu doar din cei cu alegere dublă sau multiplă. Acest instrument îi permite profesorului să includă imagini sau fragmente video pentru interpretare, ca material de reflecție pentru elev sau ca bază de operare pentru anumiți itemi. Elevii pot fi evaluați atât cu ajutorul întrebărilor deschise, cât și al celor închise.

Quiz a fost utilizat inițial în cadrul lecțiilor, pentru feedback la sfârșitul activității. Recurgeam la el pentru a primi informații referitoare la gradul de percepere a subiectului predat, pentru ca ulterior să-l aplic frecvent și în evaluările formative interactive, și în cele formative punctuale sau pe etape. Așa elevii puteau afla imediat dacă au realizat corect un test cu răspunsuri la alegere. Cu un pic de măiestrie și creativitate, utilizam distractori potriviți, obținând teste pentru a căror rezolvare elevii urmau să facă apel la gândire, raționament, logică și deducție. În plus, cu instrumentul dat, elevii pot relua testul, îl pot rezolva repetat, acesta transformându-se într-un instrument de învățare.

Kahoot, instrument îndrăgit pentru interactivitatea sa și diversitatea itemilor tipizați, utilizat pentru evaluare formativă. Baza pedagogică a acestei aplicații este faptul că elevii devin „profesori”, construind ei înșiși teste.

Wordwall oferă multe tipuri de activități potrivite pentru evaluare, mai ales în învățământul primar.

În timp, aceste instrumente web au fost completate cu alte câteva, loc de durată găsindu-și platformele care ofereau un rezultat sau feedback prompt elevilor, dar și

informații relevante mie, învățătorului.

Știu că printre colegii mei sunt și din cei cărora aceste instrumente le-au fost oarecum mai străine, ei pledând pentru alte platforme, chiar dacă obiectivul era același. Din discuții, analizând rezultatele sondajului, după o perioadă de implementare, de încercări, de succese și nereușite, putem formula câteva concluzii și recomandări.

Ținem în vizor scopul evaluării! Există evaluare. Dar important este să existe nu numai procedurile de evaluare în sine, ci și o **varietate** de forme pentru a aprecia mai obiectiv capacitățile elevilor. Se recomandă utilizarea a două, cel mult patru, instrumente, care sunt familiare atât cadrului didactic, cât și elevilor. Concentrarea pe doar câteva platforme le permite elevilor să lucreze cu acele instrumente cu care sunt obișnuiți, un alt avantaj fiind posibilitatea de a stoca rezultatele în unul sau în doar câteva locuri.

Ne asigurăm că instrumentele pe care le folosim sunt adecvate pentru scopul nostru! Pentru a fi siguri că toți elevii sunt implicați în procesul de evaluare, că nimeni nu întâmpină dificultăți în timpul probei de evaluare, va trebui să alegem un instrument online **sincron**. De acest lucru trebuie să țină cont învățătorii claselor primare. Pentru elevii din treapta gimnazială sau liceală, dar și în cazul testării unor cunoștințe (conținuturi), de ajutor sunt instrumentele de învățare asincrone. Unele dintre acestea (*Kahoot, Quizizz, Classtime, Socrative* etc.) sunt **universale** și permit să lucrați în ambele moduri.

Colectăm sistematic rezultatele! Evaluarea formativă este un proces pe termen lung. De aceea, este important să colectăm rezultate nu atât pentru control sau apreciere, dar pentru **analiza** progresului învățării și ajustarea acesteia. Chiar și cei mai mici școlari implicați în evaluarea online, după familiarizarea cu instrumentul de evaluare, pot fi ghidați să țină evidența propriei învățări, a progresului învățării, iar elevii din clasele mai mari pot fi angajați într-un exercițiu de introspecție personală. Când vorbim despre colectarea rezultatelor, nu ne referim doar la rezultatele cantitative, adică punctaje/note/calificative acumulate pe parcursul unei perioade de învățare. Mesajele video, fotografiile, probele scrise în Microsoft Word, capturile de ecran – orice produse realizate sunt dovezi ale activității elevilor. Colaborarea cu părinții poate facilita procesul, în special în cazul claselor primare.

Creăm instrumente utile! Datele pe care le primim în urma aplicării probelor de evaluare nu trebuie să rămână nevalorificate în spațiul online. Nu ne mulțumim de faptul că unele instrumente oferă feedback, trebuie să fim siguri că analizăm rezultatele, pentru a asigura o învățare reală și eficientă. Accesul elevilor la rapoarte de progres le va permite să țină evidența propriului progres de învățare. Este deosebit de util atunci când sarcinile/ chestionarele se pot realiza aleatoriu. Chaturile pot fi utile atunci când e nevoie ca grupurile sau elevii să pună întrebări și să răspundă la

ele pentru a facilita activitatea individuală sau de grup. Cadrele didactice mai pot folosi chatul și pentru a interaciona în timp real cu elevii. Până la urmă, **cel mai bun instrument este acela care va fi folosit activ**. De aceea, e necesar să explorăm în continuare și să le permitem elevilor să facă același lucru.

Asigurăm feedback continuu! Unul dintre obiectivele principale ale testelor online este de a le oferi feedback „bogat” elevilor – una dintre cerințele paradigmei de învățare centrată pe cel ce învață. Puterea feedback-ului vine din faptul că el **poate redresa, menține o stare bună sau schimba un comportament**. Iar pentru ca acest lucru să se întâmple, este important ca **feedback-ul să fie descriptiv, și nu evaluativ!** Feedback-ul acordat în cadrul evaluării își găsește rostul în reglarea și buna funcționare a activității de învățare: *Reușit s-a dovedit a fi...; Ți-aș recomanda...; Te felicit pentru... etc.*

În cadrul evaluării online, ca și în cadrul evaluării tradiționale, putem oferi feedback **emoțional** (de exemplu: zâmbete, gesturi de aprobare, mimică de încurajare), **de conținut** (de exemplu: *Ai scris corect; Ai fost original; Ai citit cu intonația potrivită; Ai rezolvat corect; Fii atent în continuare la utilizarea liniei de dialog*) și **de activitate** (de exemplu: *Te-ai implicat; Ai fost activ; Ai apreciat obiectiv colegul; Ai susținut atmosfera de lucru în grup; Am încredere că poți să te implici; Ai nevoie de un pic de curaj*). Putem oferi feedback în scris sau oral, prin înregistrări video sau audio, atât în cazul evaluărilor sincrone, cât și asincrone, în funcție de tipul evaluării și obiectivele propuse.

Acordăm atenție sporită evaluărilor formative! Acestea sunt foarte valoroase atât pentru elevi, cât și pentru cadrele didactice, deoarece ne permit să ajustăm învățarea și apoi să o modificăm în timpul procesului. Astfel vom rămâne fideli principiilor învățării centrate pe elev. Pledând pentru instrumente sincrone, care oferă posibilitatea organizării evaluărilor formative, cadrul didactic poate vedea rezultatele fiecărui elev individual, poate apela la comunicări private în chat, în timp real. În cadrul evaluărilor formative online, oferim feedback în timp util și decidem care elevi ar putea avea nevoie de ajutor și asistență separată, sincron sau asincron.

Planificăm și pregătim evaluările! Ca și în învățământul tradițional, evaluarea nu poate fi un element ad-hoc sau o surpriză – nici chiar pentru cadrul didactic. Evaluările online trebuie planificate cu prudență și elaborate cu multă grijă, luând în considerare și timpul acordat pentru sesiunile online, și specificul acestor evaluări. Utilizarea sarcinilor în exces nu poate decât să diminueze impactul și scopul probei de evaluare online – *Non multa, sed multum*. Iar dacă există prea multe evaluări, elevii se pot concentra pe cantitate, mai degrabă decât pe calitatea învățării mai profunde.

De cele mai multe ori, cadrele didactice sunt sceptice în ceea ce privește organizarea evaluărilor online,

punând la îndoială integritatea evaluării, veridicitatea rezultatelor elevilor. În acest sens, este necesar de a adopta o nouă perspectivă cu privire la evaluarea online. Țin să împărtășesc câteva gânduri, idei și concluzii.

- **Evaluarea – „carte deschisă”.** E necesar să tratăm fiecare test ca și cum ar fi o „carte deschisă”, folosind întrebări care îi provoacă pe elevi. Chiar dacă ei recurg la resurse atunci când își formulează răspunsurile, vom cere ca acestea să fie individualizate, personalizate. Evaluarea online trebuie abordată ca parte a procesului de învățare online.
- **Promovăm onestitatea!** În special pentru evaluările sumative, cadrele didactice pot promova onestitatea academică încă de la început. Le putem prezenta elevilor riscurile și consecințele copiatului pe termen scurt și lung.
- **Formulăm întrebări/sarcini care solicită gândire, raționament!** Utilizarea întrebărilor/sarcinilor din domeniul *aplicare* sau *integrare* (a se vedea Taxonomia lui Bloom), precum și a întrebărilor/sarcinilor care le solicită elevilor să-și valorifice experiențele individuale va personaliza conținutul testului, chiar dacă ei vor face apel la diverse surse.
- **Securizăm testele!**, în situația în care:
  - le solicităm elevilor să aibă o parolă personalizată pentru a accesa testul, inclusiv prin poșta electronică sau prin ID-ul de profil (în cazul elevilor din clasele superioare);
  - punem testul la dispoziție pentru un timp limitat;
  - elaborăm 2-3 variante de teste;
  - propunem teste în care este posibilă randomizarea itemilor/sarcinilor;
  - putem îmbina două metode de evaluare. De exemplu, proba scrisă îmbinată cu cea orală (eseul, participare la discuții, sesiune de chat online în timp real ș.a.).

Organizăm evaluări orale! Îmbinând evaluarea sincronă și asincronă, vom putea organiza și evaluarea orală, prin: interviuri, expuneri orale, dialoguri, comunicări orale, chestionare orală, conversații, prezentări. În acest scop, vom face apel la o bază de operare pentru evaluarea competențelor de comunicare orală, de producere și reproducere a textelor, de înțelegere a mesajului citit/audiat: texte narative simple (povești, povestiri, fabule, legende), cu dialoguri frecvente și conectori care delimitează clar progresia acțiunii; dialoguri; versuri, cântece, ghicitori; texte cu caracter științific din domenii diverse (orașe, animale, oameni de știință, cultură, natură etc.); interviuri cu personaje/eroi/personalități; materiale cotidiene/instrucțiuni simple și scurte (reclame, prospecte, orare, rețete, reguli de joc etc.); înregistrări audio sau video; imagini, portrete, fotografii, colaje etc.

Evaluăm în bază de produse! Produsele elevilor sunt cea mai bună dovadă a calității educaționale, iar creativitatea pe care tehnologia îți permite să o exprimi

este ceea ce oferă șansă profesorilor din diverse colțuri ale lumii să dea un vector pozitiv procesului educațional, chiar și atunci când aceasta pare greu de realizat. Iată de ce evaluarea în baza produselor educaționale este o soluție pentru a diminua efectul plagiatului.

Să descoperim câteva dintre produsele online ce pot fi servi drept sarcini de evaluare. În această ordine de idei, învățarea și evaluarea bazată pe *proiect*, cu utilizarea media, le poate oferi elevilor din clasele gimnaziale și liceale o serie de opțiuni. Experiența arată că învățarea/evaluarea în bază de proiect face apel la creativitatea elevilor. Este important și necesar să fim totuși prudenți, ca să nu pierdem din vedere scopul urmărit: ca elevii să demonstreze că știu sau au învățat să facă. Proiectele pot include simulări, jocuri de rol, studii de caz, exerciții de rezolvare a problemelor, activități de grup, brainstorming sau dezbateri pe diferite teme. Subiectul pentru proiect poate fi propus de către profesor sau elevi. Ei pot crea proiecte pentru un public mai larg decât colegii de clasă și își pot publica sau prezenta experiențele și concluziile prin intermediul site-urilor web/blogurilor/forumurilor/rețelelor de socializare. Cadrele didactice le pot propune elevilor formulare cu criterii și descriptori pentru autoevaluare și evaluare reciprocă.

Portofoliile reprezintă un produs pe care elevii îl realizează cu plăcere, acestea constituind instrumente eficiente de învățare și de evaluare. Elevii pot manifesta creativitate în conceperea și prezentarea portofoliilor. Acestea pot îmbrăca haina unor dosare, materiale audio/video și/sau prezentări, costurile fiind minime. Cheia succesului este ca profesorul să stabilească în prealabil rubricile/componentele ce urmează a fi incluse în fiecare portofoliu și criteriile de evaluare însoțite de descriptori.

Prezentările pot fi sub formă de pagini web informaționale, cum ar fi bloguri, teste generate de elevi, materiale video/audio sau prezentări PPT.

Studiile de caz pot fi valorificate pentru evaluarea individuală sau de grup. Mediul de comunicare asincronă (discuții/bloguri în loc de chat) este, de fapt, mai potrivit pentru abordările bazate pe probleme, deoarece elevii au mai mult timp pentru a reflecta și a colabora. Pentru soluționarea situației propuse, elevii pot folosi o varietate de metode, de exemplu: simulări, videoclipuri, prezentări, fotografii, dialoguri etc.

Jurnalele reflexive pot fi „depozitate” în bloguri individuale sau de clasă, unde toți elevii își pot aduce contribuția. Softul de blog gratuit poate fi utilizat pentru a crea reviste proprii. Cadrele didactice le pot propune elevilor din clasele superioare un format general: pagina de start a blogului, tematica săptămânală a blogului (expunând ce au învățat, ce au achiziționat, care este valoarea adăugată pentru ei, conexiunea lor cu ceea ce au învățat pe baza experienței personale și a cunoștințelor anterioare, precum și modul în care pot aplica achizițiile

noi) și o reflecție finală cu însumarea generală a experiențelor. Pentru a facilita utilizarea jurnalelor, cadrele didactice pot colecta toate blogurile/produsele elevilor pe o pagină web, astfel încât toți cei implicați și interesați să aibă acces neîngrădit la jurnalele colegilor de clasă, iar elevii să aibă opțiunea de a-și comenta reciproc blogurile.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Chicu V. (coord.). Metodologia privind evaluarea criterială prin descriptori în învățământul primar clasele I-IV. Chișinău: MECC, 2019.
2. <http://www.napavalley.edu/Academics/OnlineEd/Documents/For%20Instructors/DesigningOnlineTests.pdf>
3. <http://www.uwec.edu/AcadAff/resources/edtech/upload/Best-Practices-in-Online-Teaching-Strategies-Membership.pdf>
4. <http://www.aahe.org/assessment/principl.htm>